

Enkele gedachten over het nucleaire vraagstuk

mr. J. E. W. van Eeghen en R. B. J. Bongers

Kornet en Eerste Luitenant der Huzaren

Voordat de belangstelling, die toch zeker is gewekt, naar aanleiding van de nog recente publicaties met betrekking tot de effectiviteit van de Nederlandse krijgsmacht, geheel en al zal zijn vervaagd, doordat weer andere, schijnbaar meer actuele zaken de aandacht vragen, lijkt het zinvol nader in te gaan op de achtergronden van de bezorgdheid en de twijfels die in die publicaties tot uiting komen.

Het gaat hierbij om de problematiek die de veiligheid van Europa — lees Nederland — meebrengt, of zal brengen, met inachtneming van de geldende politieke constellatie en de middelen die zowel ons als een eventuele tegenstander ter beschikking staan.

Wij willen in kort bestek aandacht besteden aan enkele van de factoren die in deze van belang zijn. Daarom geen uitputtende beschouwing, maar wel een aantal haast zich zelf opdringende overwegingen, om te komen tot een verruiming van het doorgaans enge en ongenueanceerde beeld dat ten aanzien van deze zaak bestaat.

De Nederlandse idee omtrent de handhaving van de veiligheid komt neer op het volgende. Nucleaire en conventionele wapens zijn nauw aan elkaar gerelateerd; West-Europa is door de aanwezigheid van onder Amerikaanse controle staande nucleaire wapens gekoppeld aan wat de „grote Amerikaanse deterrent” heet. De Europese veiligheid zou daarom mede worden bereikt door het besef, dat bij het gebruik van die wapens de Amerikaans-Russische wilsovereenstemming, geen grote oorlog in Europa te ontketenen, ernstig zal worden ondermijnd, waarbij dan tevens een acute dreiging van wederzijdse massale vernietiging zal ontstaan.

In deze lijn doorredenerend wordt het besef van een mogelijke respons met nucleaire wapens geacht een aanvaller te dwingen tot een dermate beperkt optreden, dat hij met eveneens beperkte middelen succesvol kan worden bestreden. De conclusie ligt voor de hand: het Amerikaanse nucleaire potentieel stelt Nederland in staat zijn (conventionele) bewapening tot een minimum te beperken.

Een dergelijke denkwijze behoeft ons volk op geen enkele wijze te worden opgedrongen; onze polders zijn minder Hollands dan de resultante van deze eenvoudige berekening: wij voelen ons buitengewoon hoog verzekerd tegen een relatief minimale premie.

Het loont de moeite, menen wij, een en ander nog eens na te rekenen.

In het totale verdedigingssysteem van de NAVO kan worden beschikt over drie groepen wapens, nl. conventionele, tactisch-nucleaire en strategisch-nucleaire. Iedere lidstaat heeft — binnen het geallieerde commando — zeggenschap over het door hem zelf in stand te houden conventionele deel van het systeem.

Waar het tactisch-nucleaire wapens betreft, waarvan de inzet is beperkt tot het gevechtsveld, beschikt men alleen over de middelen om het wapen op het doel te brengen; het wapen zelf blijft onder Amerikaanse controle.

De inzet van strategisch-nucleaire wapens ten slotte, zoals de MIRV-raketten (MIRV = Multiple Independently targetable Re-entry Vehicle) en de Polaris en Poseidon, blijft te allen tijde een volledig Amerikaanse aangelegenheid.

Het onderscheid tussen de laatste twee wapengroepen zou in zoverre van belang kunnen zijn, dat het inzetten van een tactisch atoomwapen kan gelden als een middel om duidelijk aan te geven dat het conflict weldra zal culmineren in een totale oorlog. Nu dit verschil echter meer van technische dan van politieke aard is, kan de geschetste driedeling gevoeglijk worden teruggebracht tot het onderscheid in enerzijds het onder Amerikaanse controle staande nucleaire deel van het defensiesysteem en anderzijds het conventionele deel, waarvoor de onderscheiden lidstaten binnen het kader van het geïntegreerde commando zelf verantwoordelijk blijven.

Het effect, dat met het systeem wordt beoogd, is in eerste aanleg niet het succesvolle resultaat van zijn inzet maar veeleer, door de loutere instandhouding ervan en de daaraan gekoppelde afschrikkende werking, de noodzaak tot inzet zo-

lang mogelijk uit te stellen („no first use“-doctrine).

Deze doelstelling impliceert dat een eventuele agressor bij voortdurend ervan moet worden overtuigd dat zijn optreden, van welke aard en omvang dit ook moge zijn, onmiddellijk zal worden afgestraft, omdat wij daartoe bereid én in staat zijn. Met andere woorden: het systeem moet geloofwaardigheid bezitten. Zonder deze fundamentele voorwaarde heeft elk verdedigings-systeem bij voorbaat gefaald.

Twee adjectieven vergezellen het begrip geloofwaardigheid, nl. „militair-technisch” en „politiek”. Het één heeft geen bestaansrecht zonder het ander. Militaire geloofwaardigheid houdt in, dat wij de middelen bezitten om in elk opzicht de zelfde destructie teweeg te brengen als de agressor, ook nog nadat een vijandelijke aanval, ongeacht de omvang ervan, door ons is geïncas-seerd.

De gecompliceerdheid, verscheidenheid, omvang, aantal en derhalve ook de prijs van de daartoe noodzakelijke wapens overwegende kan worden gesteld, dat geen enkel Europees land zelfstandig in staat is een adequaat militair geloofwaardig veiligheidssysteem op te bouwen en te onderhouden. De in dit verband wel eens gehoorde term „beperkte deterrent” kan niet anders dan als een contradictio in terminis worden aangemerkt, want wanneer er geen evenwicht in krachtsverhoudingen bestaat is immers van „deterrent” in het geheel geen sprake.

Waar het deze componenten van de geloofwaardigheid betreft zijn wij daarom aangewezen op het Amerikaanse nucleaire potentieel en dienen wij te zijn „gekoppeld aan de grote Amerikaanse deterrent”. Daarmee maken wij deel uit van een systeem, dat in militair-technisch opzicht alleszins geloofwaardig is.

Dat de militaire geloofwaardigheid niet alleen nauw is geparenteerd aan de politieke, maar daarvan zelfs afhankelijk is, en dat deze laatste niet, zoals men zou verwachten, een Amerikaanse maar een bondgenootschappelijke, en in ons geval ook een Nederlandse, verantwoordelijkheid is, heeft men zich in ons land kennelijk niet of nauwelijks gerealiseerd, laat staan dat de consequenties ervan zijn begrepen.

Politieke geloofwaardigheid betekent, dat het defensiesysteem als geheel functioneert, onafhankelijk van de aard van de belangen die op het spel staan.

De vraag is nu, onder welke voorwaarden Amerika bereid is zijn nucleaire potentieel in te zetten. Het ligt voor de hand, dat een dergelijke geweldontketening alleen kan plaatshebben, wanneer het gaat om essentiële bondgenootschappelijke belangen aan weerszijden van de Atlantische Oceaan. Ergo: de „grote Amerikaanse deterrent” heeft een beveiligende functie ten aanzien van omvangrijke, zg. „high level”-agressie, maar in mindere mate waar het beperkte, „low level”-agressie betreft.

Het zou immers niet alleen onverantwoord, maar zelfs ondenkbaar zijn, dat de Verenigde Staten bij een beperkte vijandelijke penetratie ergens in Europa, het gebruik van ook maar een „klein” tactisch atoomwapen aan één van hun bondgenoten zouden toestaan om daarmee een waarschijnlijk escalatie te riskeren, resulterend in de inzet van strategische wapens, van waar het maar een kleine stap is naar hun eigen vernietiging en die van elk leven op deze aarde.

Wij moeten het daarom uit ons hoofd laten het te doen vóórkomen alsof wij in West-Europa ertoe bereid zouden zijn, als eersten een tactisch A-wapen in te zetten. Iedere mogelijke tegenstander is geheel en al doordrongen van deze stand van zaken, wellicht meer dan wijzelf. Hij is er eveneens van doordrongen dat onze eerste inzet bij voorbaat al een duidelijke onmogelijkheid is geworden, wanneer hij zijn snelle penetratie richt tegen enkele grote steden, industriegebieden en havens direct achter de gevechtszone. Hij is er ten slotte van doordrongen dat, zo er tijdens of na een nucleair conflict dat door ons werd geïnitieerd, nog levende wezens bestaan om zich rond de conferentietafel te scharen, onze onderhandelingspositie buitengewoon zwak is, doch de zijne daarentegen onevenredig sterk. Het lijkt niet onlogisch te stellen, dat de „grote Amerikaanse deterrent” de mogelijke agressor weliswaar beperkt in zijn nucleaire optreden, maar dat zijn mogelijkheden voor conventionele acties daardoor nauwelijks worden aangetast.

Wat is nu, dat alles overziende, de reële waarde van het Amerikaanse tactische en strategische nucleaire potentieel voor de lidstaten van het Atlantisch Pact? Alleen de nagenoeg absolute wetenschap, dat het nooit zal worden ingezet; zeker niet, om een Europa te beschermen, dat — en hierom gaat het — niet het vermogen en de wilskracht kon opbrengen, zich behoorlijk conventioneel te bewapenen.

Reeds een tiental jaren geleden werd door de

Britse defensiedeskundige Liddell Hart gesteld dat „...in die mate waarin de waterstofbom de waarschijnlijkheid van een omvangrijke oorlog vermindert, zij de mogelijkheid vergroot van een beperkte oorlog, waaruit ver verspreide plaatselijke aanvallen kunnen voortkomen”.

Mocht de aanvallende partij ertoe willen overgaan zich meester te maken van het Westeuropese grondgebied, dan zal dit nl. niet geschieden door een massale „walk over”, maar wel door de (toch bekende) Salami-politiek: snelle verrassende acties, waarbij steeds delen van het NAVO-territoir worden bezet.

De verdragsorganisatie kan hierbij worden gedwongen haar falen optimaal te demonstreren, doordat zij voor de volstrekt onaanvaardbare keuze wordt gesteld, hetzij bij herhaling te moeten accepteren dat delen van haar gebied worden bezet, hetzij een totale atoomoorlog te ontketen. Voor een dergelijk „fait accompli” te worden gesteld is strijdig met elk beginsel van de organisatie.

Aan het slot van onze redenering gekomen, is onze uitkomst de volgende: Nederland koestert zich in de valse waan zijn veiligheid geheel en al te hebben gewaarborgd, doordat het zich onder de hoede van het Amerikaanse nucleaire arsenaal bevindt.

Met name in het tijdperk waarin grootmachten beschikken over een zodanige bewapening, dat zij elkaar daarmee volledig kunnen vernietigen, zijn afdoende conventionele wapensystemen van fundamenteel belang.

Daarom zal de NAVO een ongelooftwaardige or-

ganisatie zijn, politiek en derhalve ook militair, zo lang in het systeem geen voldoende conventionele slagkracht is opgenomen. Reële conventionele gevechtswaarde schept de basis voor een even reële Europese ontwapeningsgedachte voor wat betreft nucleaire wapens.

Dit zou geheel en al passen in het Europese streven — dat de laatste jaren in versterkte mate is waar te nemen — naar een politieke en militaire onafhankelijkheid ten opzichte van de Verenigde Staten.

Bovendien bespeurt men, vooral sedert de oorlog in Vietnam, een groeiende tegenzin van Amerika zich bezig te houden met de oplossing van dit toch uitgesproken Europese vraagstuk.

De wijze waarop Amerika een organisatie als de EEG stimuleert, is een aanwijzing, dat het zich evenzeer positief zal opstellen tegenover een Europese oplossing van het Europese defensieprobleem.

Juist een klein land als Nederland kan hierin voorgaan.

Literatuur

- L. van der Put — *Ons Leger* (1968)(6 juni).
N. Pasti — *Opinions on NATO nuclear strategy. NATO'S Fifteen Nations* (1968)(1).
O. Heilbrunn — *Conventional warfare in the nuclear age* (Dtse vert.). Mittler, Frankfurt (1967).
H. Kahn — *Thinking about the unthinkable*. Weidenfeld & Nicolson, Londen (1962).
B. H. Liddell Hart — *Deterrent or defence*. Stevens, Londen (1960).
M. W. Hoag — *What new look in defence? World Politics* 22(1969)(10).

AANWIJZINGEN VOOR MEDEWERKERS

Wij verzoeken u uw bijdragen in te leveren in enkelvoud, getypt met een marge van ten minste 3 cm, met dubbel regelafstand en voorzien van uw naam, adres en evt. gironummer. Bijdragen voor de rubriek „Meningen van anderen” echter in duplo in te zenden.

Bij het opgeven van geraadpleegde literatuur dienen de respectieve verwijzingen als volgt te worden opgesteld: bij boeken: Auteur - titel. Uitgever, plaats, jaar, blz.; bij tijdschriften: Auteur - naam tijdschrift. Jaargang, jaar, nummer, blz.

Voorts eventuele schetsen of tekeningen en foto's niet tussen de tekst aan te brengen, doch wel aan te geven, waar deze

illustraties tussen die tekst moeten worden opgenomen. Men voege tekeningen en schetsen afzonderlijk bij, in Oostindische inkt en op teken- en calqueerpapier. Letters en cijfers moeten daarbij zo groot worden getekend, dat zij na verkleining duidelijk leesbaar blijven. Daartoe moeten zij, na verkleining, nog ten minste 1 mm groot zijn. Men houde er daarbij rekening mee, dat tekeningen en schetsen als regel, bij reproductie, worden verkleind tot 7,4 cm breedte, bij uitzondering tot ten hoogste 15 cm breedte. Toevoeging van schetsen en afbeeldingen, respectievelijk foto's, verhoogt de aantrekkelijkheid van uw artikelen ten zeerste, vooral indien zij origineel zijn.